

Отримано: 20 лютого 2023 р.

Прорецензовано: 02 березня 2023 р.

Прийнято до друку: 10 березня 2023 р.

e-mail: tarnavska.kateryna@gmail.com

ORCID-ідентифікатор: <https://orcid.org/0000-0001-6078-1345>ORCID-ідентифікатор: <https://orcid.org/0009-0001-8413-0114>

DOI: 10.25264/2311-5149-2023-28(56)-127-132

Шульга К. Д., Шульга Є. А. Вплив діяльності транснаціональних банків на банківську систему. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Економіка»* : науковий журнал. Острого : Вид-во НаУОА, березень 2023. № 28(56). С. 127–132.

УДК: 336.71:334.758

JEL-класифікація: G 21

Шульга Катерина Дмитрівна,*кандидат економічних наук, доцент кафедри економічної теорії
Ужгородського національного університету***Шульга Євген Альбертович,***аспірант кафедри фінансів, обліку та фундаментальних економічних дисциплін
Національної Академії Управління*

ВПЛИВ ДІЯЛЬНОСТІ ТРАНСНАЦІОНАЛЬНИХ БАНКІВ НА БАНКІВСЬКУ СИСТЕМУ

У статті досліджено поняття транснаціонального банку як суб'єкта міжнародної банківської системи, визначено який вплив має присутність транснаціонального банку на економіку країни в умовах глобалізації, проаналізовано вплив діяльності транснаціональних банків та банків з іноземним капіталом на банківську систему України. Проаналізовано структуру банківської системи України за останні роки, визначено основні тенденції зміни цієї структури.

Ключові слова: транснаціональний банк, глобалізація, міжнародна банківська система, банки з іноземним капіталом.

Kateryna Shulga,*PhD in Economics, associate professor at the department of economic theory,
Uzhhorod National University***Yevhen Shulga,***post-graduate student of the department of finance, accounting and fundamental economic disciplines,
National Academy of Management*

THE INFLUENCE OF THE ACTIVITIES OF TRANSNATIONAL BANKS ON THE BANKING SYSTEM

In the current stage of international economic relations and the global economy, globalization and transnationalization are key processes present in all areas of the economy, including the banking system. Transnational banks play an important role in international economic relationships by acting as intermediaries on the financial market. Thus, their role is growing in the condition of further development of the globalization process. Transnational banks are spreading all over the world due to the increase in demand for banking operations and the rapid growth of the international capital market, creating branch systems in foreign financial markets by connecting with the banking capital of various states.

Although domestic and foreign scientists have covered studies on the impact of the activities of transnational banks in the conditions of globalization of the world economy, some issues related to the effectiveness of the activities of transnational banks and the regulation of TNBs require further consideration. The object of the research is the largest transnational banks in the world, while the subject of the research is the activity of the largest transnational banks in the situation of transnationalization and globalization processes' development.

The article aims to examine the concept of a transnational bank as a subject of the international banking system, determine the impact of the presence of a transnational bank on the country's economy in the context of globalization, and analyze the impact of the activities of transnational banks and banks with foreign capital on the banking system of Ukraine. The main research methods used are the statistical method, synthesis method, system-structural method, and generally philosophical method.

The research results analyze the positive and negative effects of TNB activities, define the consequences of the influx of foreign capital, and identify situations where it is worth restraining the activities of transnational banks and where, on the other hand, it is worth encouraging the placement of branches of transnational banks in the country.

Keywords: transnational bank, globalization, international banking system, banks with foreign capital.

Постановка проблеми. Транснаціоналізація та глобалізація господарської діяльності у різних сферах економіки є найважливішими рисами розвитку світової економіки та міжнародних економічних відносин. Міжнародна банківська діяльність не є винятком. Сьогодні банківські системи різних країн розширюють інтеграцію та взаємодію між собою. Це, в свою чергу, веде до їх більшої залежності від зовнішніх обставин та становища міжнародної банківської системи. Здійснення операцій через транснаціональні банки є одним із напрямів взаємодії національних банківських систем. Транснаціональні банки відіграють важливу роль у світовій економіці, оскільки здійснюють масштабні міжнародні фінансові операції, контролюють фінансові зв'язки між державами та економічні процеси у країнах.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Визначення ролі та впливу транснаціональних банків на економіку відображено в працях багатьох вітчизняних та зарубіжних науковців. До вітчизняних вчених можна зарахувати праці О. Барановського, Н. Горбенко, М. Литвин, К. Макарчук. Серед зарубіжних вчених та науковців можна відмітити Ж. Герар, Дж. Маршал, Г. Томпсон та ін.

Мета і завдання дослідження: дослідити роль транснаціональних банків в умовах розвитку міжнародних відносин, визначити позитивні та негативні впливи на функціонування банківської системи в умовах глобалізації та транснаціоналізації світової економіки, визначити вплив діяльності представництва транснаціональних банків на банківський сектор України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Особливою рисою банківської системи на сучасному етапі є посилення її транснаціональних процесів. Транснаціоналізація є однією зі складових глобалізації та інтернаціоналізації світового господарства, яка реалізується через інтенсифікацію світової економіки, до складу якої входять транснаціональні банки. Транснаціональні банки є видом ТНК, який функціонує у банківській сфері. ТНБ є здебільшого банками-монополістами, які займають провідне становище у приймаючій країні та загалом контролюють операції з міжнародним борговим капіталом. Маючи значні фінансові ресурси, капітал та депозитну базу, транснаціональні банки здійснюють великий обсяг міжнародних операцій, проте їх діяльність залежить від зовнішніх ринків [6].

Згідно з методологією ООН, банки вважаються транснаціональними при відповідності певним показникам: активи не менше 2 млрд дол., наявність власної мережі філій (не менше 5 зарубіжних країн). Діяльність транснаціональних банків характеризується високою часткою міжнародних операцій (більше 50 %), глобалізацією в географічному плані та універсальністю послуг.

Враховуючи це, можна виокремити певні риси, які притаманні транснаціональним банкам: провідне становище на світовому ринку позикових капіталів; акумулювання та перерозподіл позикового капіталу серед широкої мережі філій та відділень; високий рівень активності на ринку міжнародного банківського капіталу.

Основною метою діяльності транснаціональних банків є отримання коштів там, де це швидше та дешевше, та розміщення їх в місці, де банк зможе отримати найбільшу економічну вигоду.

Зовнішньоекономічна діяльність ТНБ є генеруючим фактором розширення та розвитку глобалізаційних процесів та економічних зв'язків для більшості країн світу. Зростаюче значення транснаціональних банків у світовій економіці пояснюється консолідацією банківського та промислового капіталу, що є важливою тенденцією сучасних економічних відносин. Якщо раніше ТНБ видавали кредити в основному для закордонних торгових операцій, то сьогодні вони кредитують будь-які операції своїх клієнтів.

Особливостями, які відрізняють операції ТНБ від операцій національних банків, є такі: мобілізація капіталу, його подальше переміщення з країни в країну з метою отримання максимального прибутку, високий рівень гнучкості в управлінні [5].

ТНБ є активним джерелом просування науково-технічного прогресу, оскільки вони достатньо гнучкі для «переливання» капіталу з однієї країни в іншу. Але, виходячи із природи їх походження, транснаціональні банки намагаються повністю підпорядкувати всі фінансові потоки для максимізації власної вигоди. Ось чому діяльність ТНБ є одним із джерел важких економічних криз у світовій економіці.

ТНБ мають певні переваги в порівнянні з іншими банками: вони менше схильні до економічних криз, оскільки в їх діяльності домінують міжнародні операції, що дозволяє їм залишатися менш залежними від держави будь-якої країни. Крім того, ТНБ зберігають високі темпи зростання прибутку та є більш стійкими до коливань в економіці. Існування розгалуженої мережі іноземних підрозділів, розташованих у країнах з різними фазами розвитку бізнес-циклів, має велике значення для ТНБ, оскільки це дозволяє диверсифікувати джерела прибутку та менше залежати від економічних умов.

ТНБ є головними агентами економічної експансії та відіграють суперечливу роль. З одного боку, вони є агентами нових агресивних форм організації виробництва та управління, а також є фінансовими донорами. Їх розширення сприяє збільшенню темпів і рівня економічного зростання країн, що розвиваються. З іншого боку, їх розширення посилює дисбаланси в економіці цих країн.

Будучи суб'єктами світового господарства, ТНБ поширилися за рахунок відкриття їх філій по всьому світу; вони проводять багато різних операцій за межами однієї країни, контролюють економічні процеси всередині окремих держав, а також валютно-фінансові зв'язки між державами.

Транснаціональні банки повністю задовольняють потреби своїх клієнтів на міжнародному ринку, постійно розширюючи спектр існуючих міжнародних банківських продуктів та послуг. Вони сприяють розвитку кредитних і фінансово-технологічних зв'язків між банками країн, сприяють підвищенню темпів і рівня економічного зростання країн, які відстають.

У табл. 1 наведено список найбільших транснаціональних банків.

Таблиця 1

Рейтинг найбільших транснаціональних банків за 2022 р.

Місце в рейтингу	Назва банку	Країна походження	Сукупні активи (млрд дол.)
1	Industrial & Commercial Bank of China Ltd.	Китай	5,536.53
2	China Construction Bank Corp.	Китай	4,762.46
3	Agricultural Bank of China Ltd.	Китай	4,575.95
4	Bank of China Ltd.	Китай	4,206.53
5	JPMorgan Chase&Co	США	3,743.57
6	Mitsubishi UFJ Financial Group Inc.	Японія	3,176.84
7	Bank of America Corp.	США	3,169.50
8	HSBC Holdings PLC	Великобританія	2,953.64
9	BNP Paribas SA	Франція	2,905.83
10	Credit Agricole Group	Франція	2,674.35

Джерело: розроблено авторами на основі джерела [2].

Відповідно до статистичних даних S&P, великі китайські банки зберегли свої чотири перші позиції, збільшивши свою перевагу над більшістю світових банків. Серед 100 найбільших банків світу, 18 банків належать Китаю, 12 банків – США, 8 банків – Японії та по 6 банків – Великобританії та Франції [2].

Якщо розглядати діяльність транснаціональних банків в Україні, то через ризикованість та нестабільність банківської сфери діяльність ТНБ в Україні обмежується відкриттям відділень транснаціональних банків у вигляді представництв.

В Україні відсутні власні ТНБ, що, у свою чергу, сильно погіршує її позицію у міжнародному середовищі, а також зменшує конкурентоспроможність всієї економіки.

Проте, в Україні діють понад 20 банків з іноземним капіталом, які продовжують розширювати свою присутність на українському ринку.

Таблиця 2

Найбільші банки з іноземним капіталом в Україні у 2022 р.

Назва міжнародного банку	Країна походження	Назва дочірнього банку в Україні	Активи банку в Україні, млн грн
Raiffeisen Bank	Австрія	Райффайзен банк Аваль	107358.79
BNP Paribas	Франція	Ukrsibbank	55168.87
OTP Bank	Угорщина	ОТП Банк	48928.95
Credit Agricole	Франція	Креді Агріколь Банк	43569.90
Citigroup	США	СІТІбанк Україна	34455.77
ProCredit Bank	Німеччина	ПроКредіт Банк	20879.96
PKO Bank Polska	Польща	Кредобанк	20791.07
ING Group	Нідерланди	ІНГ Банк Україна	10638.88
Intesa Sanpaolo	Італія	Правекс-банк	6107.97

Джерело: розроблено авторами на основі джерела [1].

Зазвичай прихід транснаціональних банків на зовнішні ринки стає певним стимулом до реструктуризації банківської системи країни перебування. Це проявляється у збільшенні концентрації банківського капіталу або створенні сильного конкурентного середовища серед місцевих банківських установ. Крім того, дуже часто приймаючі країни роблять велику помилку, проводячи надто ліберальну політику ризиків, щоб максимізувати дохід, у цьому випадку транснаціональні банки можуть спричинити кризу в країні, і таким чином стати характерним рушієм.

Якщо говорити про структуру банківської системи України (рис. 1), то можна сказати, що за останні роки частка банків з іноземним капіталом збільшилася з 31 % у 2015 р. до 45 % у 2023 р.

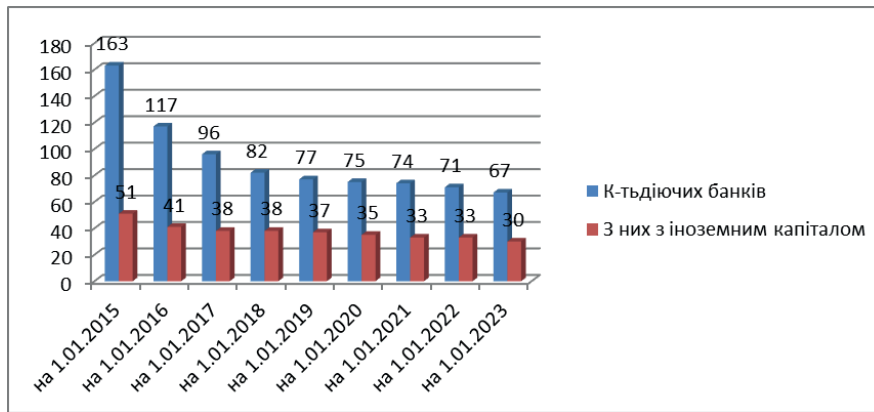

Рис. 1. Кількість банків в Україні за 2015–2023 рр.

Джерело: [1].

Варто зазначити, що досі дискусійним залишається питання частки іноземного капіталу в банківській системі України. Водночас у «Методичних рекомендаціях щодо розрахунку рівня економічної безпеки України» вказується, що ця частка має бути на рівні 20–25 %. При цьому задовільним є показник в 26–30 %, незадовільним – 31–35 %, небезпечним – 36–40 %, критичним – 41–60 % [3].

Опублікована статистика надійності банків України за 2023 р. свідчить про те, що із 15 найнадійніших банків, 10 банків в рейтингу – це банки з іноземним капіталом: Райффайзен банк Аваль, Креді Агріколь Банк, Укрсиббанк, Кредобанк, ОТП банк, ПроКредит Банк, СІТІбанк Україна, ІНГ Банк, Правекс-банк, Універсал Банк.

Інші банки рейтингу – Приватбанк, Ощадбанк, Укрексімбанк, Укргазбанк – є державними.

Якщо говорити про вплив транснаціональних банків на економіку країни і фінансову систему, то однозначну відповідь дати важко, необхідно проаналізувати позитивні та негативні впливи, оскільки транснаціональні банки використовують різні стратегії.

Розглянемо позитивний та негативний вплив транснаціонального банку як на країну походження ТНБ, так і на країну, де транснаціональний банк функціонує.

Таблиця 3

Вплив ТНБ для країни походження банку

Позитивний вплив	Негативний вплив
Укріплення позиції країни на міжнародній арені	Скорочення робочих місць
Вища ефективність іноземних інвестицій	Відтік умів закордон (аутсорсинг)
Створення національних уподобань	Зменшення податкових надходжень до бюджету
	Підвищення рівня конфліктів у міжнародному середовищі

Варто відмітити, що транснаціональні банки дбають насамперед про власні інтереси, які часто не збігаються з інтересами країни перебування.

З однієї сторони, діяльність транснаціональних банків у певній країні призводить до зменшення конкурентоспроможності банківської системи, оскільки невеликі місцеві банки не завжди можуть конкурувати з великими гравцями – транснаціональними банками.

З іншого боку, присутність транснаціональних банків може спонукати місцеві банки розвивати свою діяльність, впроваджувати інновації, стаючи, таким чином, гідними конкурентами великим транснаціональним банкам.

Якщо розглядати вплив присутності транснаціональних банків на країну перебування, то можна виділити таке:

Позитивний вплив:

- збільшення кількості робочих місць;
- «приплив умів»;
- прискорення економічного зростання країни;
- збільшення кількості іноземних інвестицій;
- зростання конкуренції між банками;
- зростання рівня життя в країні;
- збільшення прибутковості банківської системи;

- впровадження новітніх технологій;
- збільшення кількості варіацій на покращення якості банківських послуг;
- встановлення та розширення відносин між національними та іноземними банками, що сприяє більш швидкому та якісному валютному обслуговуванню власних інтересів та інтересів клієнтів;
- розширення доступу до міжнародних валютних ринків та ринків капіталу.

Негативний вплив:

- дестабілізація національної банківської системи;
- зниження ролі держави у національній банківській системі;
- витіснення місцевих банків з ринку;
- зміна структури галузі [4].

Проаналізувавши позитивний та негативний впливи, можна зробити висновок, що загалом позитивних аспектів діяльності транснаціональних банків більше ніж негативних.

Окрім того, уряди приймаючих країн можуть зменшити негативний вплив від присутності на ринку транснаціональних банків за рахунок вживання певних заходів:

- запровадження валютних обмежень;
- введення штрафних санкцій;
- запровадження нових податкових зборів.

Впровадження таких обмежень дасть змогу нейтралізувати вплив діяльності транснаціональних банків, якщо їх інтереси не збігаються з інтересами країни базування банку.

Незважаючи на те, що присутність іноземних банків має досить багато переваг для банківської системи країни, де вони функціонують, кожна країна має будувати власну стійку конкурентоспроможну банківську систему.

Банківська система України сьогодні функціонує у стані війни, тому основним завданням уряду є забезпечення її сталої роботи та збереження довіри клієнтів до банківських установ. Банки з іноземним капіталом, частка яких у структурі банківської системи України зросла за останні роки, відіграють важливу роль у цьому забезпеченні.

Події, які наразі відбуваються в Україні, мають значний негативний вплив на фінансову стійкість банківської системи: відбувається зменшення обсягів надання фінансових послуг, брак фінансових ресурсів, низька прозорість та рівень розвитку, брак кваліфікованих кадрів, кібератаки, перевищенням лімітів касових залишків, арешт банківських рахунків, втрати за попередньо наданими кредитами.

Для забезпечення стабільного функціонування банківської системи необхідно розвивати ризик-менеджмент, сприяти діджиталізації, посилювати систему електронних платежів, заручитися міжнародною підтримкою.

Перед українською банківською системою постала також низка інших проблем, одними з яких є низький рівень конкурентоспроможності банківського сектору; низька якість надання послуг, висока вартість послуг; недостатній рівень капіталізації. Такі проблеми стримують подальший розвиток банківської системи України, тому необхідним є вжиття заходів, які зможуть забезпечити стабільність банківської системи та ефективне функціонування економіки загалом.

Шляхами до підвищення фінансової стійкості банківської системи України можуть бути такі:

- укрупнення українських банків шляхом злиття та поглинання;
- підвищення рівня капіталізації банків, збільшення сукупних активів як окремих банків, так і банківської системи загалом;
- посилення контролю за діяльністю банків, що сприятиме оптимізації ризиків ведення банківської діяльності, запобіганню виникнення системних криз.

Висновки. Банківська система є однією з провідних ланок фінансової системи, від стабільності якої залежить подальший розвиток економіки, можливість виходу на міжнародні ринки та активна участь у глобалізаційних процесах. Транснаціональні банки сьогодні є одними з найбільших гравців у міжнародній банківській сфері та мають суттєвий вплив на функціонування банківської системи країни, де вони представлені.

Загалом, позитивних аспектів діяльності іноземних банків для України є більше ніж негативних, оскільки вони сприяють розвитку банківської системи, підвищенню рівня послуг, залученню інвестицій. Проте уряд країни, за необхідності, повинен проводити політику обмеження діяльності іноземних банків для зменшення негативного впливу на економіку країни та для максимізації вигоди від їх діяльності у національному банківському секторі, тому що наслідки перетікання іноземного капіталу не можуть бути недооцінені. Банки України сьогодні не можуть повноцінно витримувати конкуренцію іноземних

банків, тому іноземні транснаціональні банки продовжують розширювати свою діяльність в Україні, про що свідчить і зміна структури банківської системи України за останні роки.

Оцінюючи роль і вплив транснаціональних банків на світову економіку, можна зробити висновок, що насамперед кожна країна повинна будувати власну стійку банківську систему і бути обережною при входженні в країну нових транснаціональних банків. Багато країн світу є прихильниками цієї стратегії, зокрема Україна, банківський сектор якої має значну частку іноземного капіталу.

Література:

1. Кількість банків в Україні (2008-2023). Офіційний сайт Міністерства Фінансів України. URL: <https://minfin.com.ua/banks/ranking/assets/> (дата звернення 14.03.2023).
1. Kilkist' bankiv Ukrainy (2008-2023). Oficiynyi sayt Ministerstva Financiv Ukrainy. URL: <https://minfin.com.ua/banks/ranking/assets/> (2023, March, 14).
2. The world's 100 largest banks. S&P Global. URL: <https://www.spglobal.com/marketintelligence/en/news-insights/latest-news-headlines/the-world-s-100-largest-banks-2022-69651785> (дата звернення 15.03.2023).
2. The world's 100 largest banks. S&P Global. URL: <https://www.spglobal.com/marketintelligence/en/news-insights/latest-news-headlines/the-world-s-100-largest-banks-2022-69651785>. (2023, March, 15) [in English].
3. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки України: Наказ Міністерства економічного розвитку та торгівлі України від 29.10.2013 р. №1277. URL: http://cct.com.ua/2013/29.10.2013_1277.htm (дата звернення 16.03.2023).
3. Pro zatverdzeny metodychnyh rekomendaciy chodo rozrahynky rivnya ekonomichnoi bezpeky Ukrainy: Nakaz Ministerstva ekonomychnogo rozvytku ta torgivli Ukrainy vid 29.10.2013 #1277. URL: http://cct.com.ua/2013/29.10.2013_1277.htm (2023, March, 16).
4. Ключко, Л.А. (2010). Транснаціональні банки: позитивний вплив і негативні наслідки для національних банківських систем. Актуальні проблеми економіки, № 8 (110), 257-264.
4. Klysko, L.A. (2010). Transnatsional'ni banky: pozytyvnyi vplyv ta negatyvni naslidky dlya national'nyh bankivskyh system [Transnational banks: positive impact and negative consequences for national banking systems]. Actual'ni problem ekonomiky [Actual problems of the economy], № 8 (110), 257-264. [in Ukrainian].
5. Король, М.М., Носа, А.М. (2018). Аналіз діяльності транснаціональних банків в умовах глобалізації та транснаціоналізації світової економіки. Науковий вісник Ужгородського національного університету, №21 (1), 100-104.
5. Korol, M.M., Nosa, A.M. (2018). Analyz diyal'nosti transnatsional'nih bankiv v umovah globalizatsii ta transnatsionalizatsii svitovoi ekonomicy [Analysis of the activities of transnational banks in the conditions of globalization and transnationalization of the world economy]. Naykovyi visnyk Uzhgorodskogo natsional'nogo universitetu [Scientific Bulletin of the Uzhhorod National University], №21 (1), 100-104. [in Ukrainian].
6. Мозговий, О.М., Оболенська, Т.Є., Мусієць, Т.В. (2005). Міжнародні фінанси. Навчальний посібник КНЕУ, 557 с.
6. Mozgovyi, O.M., Obolenska, T.Ye., Muciyc, T.V. (2005). Mizhnarodni financy [International finances]. Navchal'nyi posibnyk KNEU [Tutorial KNEU], 557. [in Ukrainian].